

**LIFE, BELIEF, AND RITUAL RELATING TO HERBAL
UTILIZATION: A MEDICAL ETHNOBOTANIC STUDY IN
PHU THAI ETHNIC GROUP AT DON MAI KHUM VILLAGE,
KALASIN PROVINCE, THAILAND**

PATCHARAWADEE PANNET

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE
(PLANT SCIENCE)
FACULTY OF GRADUATE STUDIES
MAHIDOL UNIVERSITY
2008**

COPYRIGHT OF MAHIDOL UNIVERSITY

วิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรม การใช้สมุนไพร: การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านทางการแพทย์ของชาวไทย
บ้านดอนไม้คู้ม จังหวัดกาฬสินธุ์ ประเทศไทย (LIFE, BELIEF, AND RITUAL RELATING TO
HERBAL UTILIZATION: A MEDICAL ETHNOBOTANIC STUDY IN PHU THAI
ETHNIC GROUP AT DON MAI KHUM VILLAGE, KALASIN PROVINCE, THAILAND)

พัชราวดี พรรณเนตร 4737447 GRPL/M

วท.ม. (วิทยาการพืช)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: วิจิต เปานิล, Ph.D. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL
SCIENCE), วงศ์สถิตย์ ลั่วกุล, Ph.D. (AGRONOMY), ทยา เจนจิตติกุล, Ph.D.
(HORTICULTURE)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาพฤกษศาสตร์ทางการแพทย์
พื้นบ้านของชนเผ่าผู้ไทย บ้านดอนไม้คู้ม จังหวัดกาฬสินธุ์ ประเทศไทย เพื่อความเข้าใจการใช้ประโยชน์จากพืช
สมุนไพรของชาวไทย การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามกับ
หมอสมุนไพร หมอพื้นบ้าน คนเฒ่าคนแก่สมาชิกในกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และชาวบ้าน
ทั่วไปที่ถูกเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง

ผลการศึกษาพบว่าชาวไทยยังคงใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่องซึ่งชาวบ้านใช้ประโยชน์จาก
หมอสมุนไพร 2 คน ในหมู่บ้าน และชาวบ้านก็มีชุดความรู้การใช้จากสมุนไพรจากการบอกเล่าสืบต่อกันมา และ
การใช้สมุนไพรของชาวบ้านก็มีเอกลักษณ์เฉพาะที่สัมพันธ์กับพิธีกรรมและความเชื่อของชนเผ่า โดยพืชที่พบว่า
มีการใช้ประโยชน์ทางยา มี 108 ชนิด แยกเป็น 51 วงศ์ 98 สกุล สามารถจัดจำแนกได้ 95 ชนิด เหลืออีก 13 ชนิด ที่
ยังจัดจำแนกไม่ได้ ชาวไทยใช้ประโยชน์สมุนไพรทั้งที่เป็นตำรับและใช้เดี่ยว โดยสมุนไพรที่ใช้ในรูปยาตำรับมี
ทั้งหมด 68 ชนิด ประกอบเป็น 23 ตำรับ และใช้เดี่ยว 40 ชนิด สรรพคุณที่มีการใช้มากที่สุดได้แก่ แก้ปวดเมื่อย
อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร และไม่มีเรื้อรัง (24 ชนิด) แก้เลือดขัดขอก (18 ชนิด) แก้ท้องอืด (7 ชนิด) และยาบำรุง
ผู้หญิงอยู่ไฟ (5 ชนิด) ตามลำดับ จากสมุนไพรทั้ง 95 ชนิด ที่ระบุชนิดได้ พบว่ามีเพียง 56 ชนิดเท่านั้นที่พบ
รายงานการวิจัย และสรรพคุณที่พบมากที่สุด คือ ด้านจุลชีพ (30 ชนิด) ด้านอนุมูลอิสระ (27 ชนิด) ลดการอักเสบ
(22 ชนิด) ลดน้ำตาลในเลือด (15 ชนิด) และด้านเบาหวาน (11 ชนิด) ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบสรรพคุณพืช
สมุนไพรของชาวไทยกับรายงานการวิจัยพบว่ามีสรรพคุณทั้งที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน แต่ไม่พบว่ามี
เป็นพิษ

การวิจัยมีข้อเสนอแนะว่า การใช้สมุนไพรของชาวไทยได้ดำเนินไปอย่างเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ความเชื่อ
และพิธีกรรมในชุมชนอย่างแยกจากกันไม่ได้ ผู้วิจัยจึงคิดว่าควรจะพัฒนาภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรของชาวไทย
ให้ยั่งยืนสืบไปจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างเชื่อมโยงและสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรมในหมู่บ้าน
ด้วย

LIFE, BELIEF, AND RITUAL RELATING TO HERBAL UTILIZATION: A MEDICAL ETHNOBOTANIC STUDY IN PHU THAI ETHNIC GROUP AT DON MAI KHUM VILLAGE, KALASIN PROVINCE, THAILAND

PATCHARAWADEE PANNET 4737447 GRPL/M

M.Sc. (PLANT SCIENCE)

THESIS ADVISORS: WICHIT PAONIL, Ph.D. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL SCIENCE), WONGSATIT CHUAKUL, Ph.D. (AGRONOMY), THAYA JENJITTIKUL, Ph.D. (HORTICULTURE)

ABSTRACT

This research aimed to study medicinal plants used by the Phu Thai ethnic group at Don Mai Khum village, Kalasin province, Thailand. A field medical ethnobotany survey was performed through observation, participation, interview, and questionnaire with herbal practitioners, local healers, elders, village health volunteer members and general villagers.

The results found that Phu Thai people continue to use the benefit from the herbs. They use them to cure many ailments found in their village. Villagers mostly got advice from 2 herbal practitioners in the village. Villager, however, also have their own knowledge about herbs from their own experiences and those of their ancestors. Moreover, Phu Thai people have their own rituals and beliefs related to herbal use. A total of 108 species belonging to 98 genera and 51 families were used as medicinal plants in this community. Sixty-eight species were used in combination with other medicinal plants in 23 different preparations. These medicinal plants were most commonly used for symptoms related to bodily discomfort (24 species), sprain (18 species), flatulence (7 species), and for involution of the uterus, accelerating menstrual discharge, and lactagogue (5 species each). From 95 selected species, 56 species have been the subject of scientific studies. These medicinal plants were most commonly used in their antimicrobial properties (30 species), antioxidant activities (27 species), anti-inflammatory effects (22 species), hypoglycemic activity (15 species), and antidiabetic activities (11 species). The indication of Phu Thai herbal plants were both corresponded and opposed to the information from scientific researches.

Medicinal plant use of Phu Thai people effects the interaction of their life style, beliefs, and rituals. Any development of their local wisdoms especially for the use of medicinal plants should be related these factors.

KEYWORD: MEDICAL ETHNOBOTANIC STUDY / LOCAL WISDOM /
MEDICINAL PLANT / PHU THAI ETHNIC GROUP